

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۲/۰۱/۰۳

انجنیر غلام سخی غیرت

اندرباب قلعه اختیار الدین خاطره یی از سردار محمد داوود خان- بخش چهارم

هنگامیکه من حیث رئیس شهرسازی با همکارانم در طرح پلان انکشاف پارک ملی ارغوان چاریکار کار می کردم، اندیشه یی در حافظه ام جوانه زد به ارتباط موزیم هرات در ساحه یا گذر مصلی (1) این ولایت، در فکر موزیم بزرگتر شدم.

از برکت کتاب "خیابان" اثر زنده یاد عبدالروف فکری سلجوقی تصویر کلی این بخش تاریخی شهر در ذهن من زنده بود. با خود نقشه نمودم که تمام ساحه خیابان از قلعه اختیارالدین تا مجموعه خواجه عبدالله انصاری را در یک پروژه زیر عنوان موزیم باز هرات تا جایی که ممکن باشد، حفظ و بازسازی شود؛ مکان های فرهنگی و تاریخی و زیارتگاهی ترمیم و تا حد ممکن احیا گردد. به کار پرداختم. طرحی عمومی تهیه کردم - تحت عنوان خیابان موزیم باز تاریخی و فرهنگی تیموریان هرات.

روزی که برای ملاحظه نقشه و پلان موقعیت پارک ملی ارغوان زار گلغندی ولایت پروان نزد رییس دولت به ارگ رفته بودم، طرح موزیم باز تاریخی و فرهنگی تیموریان هرات و خیابان باز را نیز با خود داشتم. در دفتر یاور رئیس دولت چند نفر دیگر نشسته بودند. یاور داخل رفت و همین که برگشت به من گفت، بفرمائید، رهبر شما را می پذیرد.

سردار محمد داوود خان به آبادی وطن شدیداً علاقه داشت و طرح های کلانی برای آبادی وطن در سر داشت. ذهن فعال او گویا به ملاحظه هر کمبود در کشور نقشه می آفرید. وی تنها رهبر استثنایی در تاریخ معاصر افغانستان است که توجه جدی در رفاه و زیست هر چه بهتر برای مردم افغانستان داشت و عملاً به این ارتباط دست و آستین برزده و پیوسته در فکر ساخت فابریکات متعدد، مدیریت آنها در ساخت بندهای آبگردان، تولید برق، تبدیل دشتهای بیکران به زمین زراعتی، حفظ و نگهداشت جنگلهای سبز کوهستانی، بازسازی چشمه های آب، کنترل آبشارها، مراقبت چمنزارها و جنگل های پسته، درخت های جلغوزه، اشجار بلوط، ارچه، سبزی سازی بوستان های طبیعی و ارغوان و لاله زار، شگوفایی دشت های لاله یا شقایق و غیره غیره.

رئیس دولت مرا با گشاده رویی پذیرفته و از اینکه پارک ملی ارغوان زار از هوفیان تا منطقه سه یاران توسعه یافته است، ابراز خرسندی نموده و گفت، زیارت و ملحقات هوفیان نیز باید ترمیم و در اطراف آن نهال شانی شود. وقتی دیدم رئیس دولت خوشحال و سرحال است - به اجازه وی نقشه خود را در امر ساخت موزیم هرات بروی م میز گشودم.

سردار محمد داوود خان پرسید:

- این چیست؟

توضیح دادم:

- در هرات منطقه ایست که آن را خیابان می گویند و مصلاهی مشهور هرات در این جا موقعیت دارد. با اجازه شما می خواهیم تمام این ساحه را به موزیم سر- باز تاریخی و فرهنگی دوران تیموریان هرات که بخشی از تاریخ و تمدن درخشان سرزمین است، احیا کنیم - تلاش نمایم طی یک پلان پنج ساله کل ساحه به گونه موزیمی درآید که سقف آن آسمان باشد.

د پانو شمیره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی دلیکنیزی بنی پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرولو مخکې په خیر و لولی

در حالیکه رئیس دولت بدقت نقشه را نگاه و همزمان بحرفهایم گوش میداد- اضافه نمودم:
- آثار و تعمیرات تاریخی این ساحه فراوان است. خطوط کلی استفاده ازین ساحه نشان داده شده است. در این منطقه رفت و آمد عراده جات موتوری اجازه نخواهد داشت. پارک های تاریخی بازسازی شده و هرچه بیشتر در سربیزی آن با احداث گلزارها، چمن ها و بته های زینتی بومی ولایت هرات موزیم تاریخی در بین باغ بزرگی در جذب سیاحان و جهانگردان و نیز استفاده هراتیان و تمام مردمان کشور ما خدمت خواهد کرد و نیز یادگاری خواهد از دوره زمامداری بنیاد گذار جمهوریت در افغانستان .

سردار محمد داود خان از مفکوره طرح موزیم استقبال نمود- پرسش هایی مطرح کرد، که ضمن جواب به سوالات رئیس دولت تلویحاً چنین اشاراتی داشتم.

- متأسفانه عده محدودی از مردم افغانستان به شمول بخش اعظم تحصیل کرده ها هنوز شوق احیای فرهنگی کشور خود را ندارند. بعضی از ما ها ندانسته یا نمی خواهند از افتخارات گذشته خود چیزی بدانند - بشما بهتر معلوم است - ملتی که گذشته ندارد، آینده هم ندارد. در سرزمین ما تمدن ها و فرهنگ های تاریخی و جهان شمول پدید آمده است و نشانی از آن همه عظمت دوران گذشته نمانده است. تصور می کردم در میان پادشاهان و امیران متاخر افغانستان فقط شهید محمد نادر خان بود که میدانست - ظهیرالدین محمد بابر از ما - روزگاری پادشاه کابل و شخصیت بزرگ تاریخی بوده است. در همان زمانی که کشور با صدها مشکل اقتصادی و سیاسی و اجتماعی در پیکار بود، محمد نادر شاه به بازسازی آرامگاه بابر پرداخت. این امر سیمای شگفت انگیز شخصیت تاریخی بابر شاه - یا شاه کابل را در خاطره ها زنده ساخت. به عبارت ساده تر از اقدام فوق که از کارنامه های محمد نادر شاه - کاکای سردار محمد داوود خان یاد کردم.

رئیس دولت به علامت رضائیت سر شور داد. طرح مرا دوباره مرور کرد و در آخر گفت: این یک پلان بسیار کلان است. دولت برای پروژه های زیربنایی نیازمند قرضه های خارجی است. یونسکو نیز برای چنین طرح کلانی پول نمی دهد. از کم شروع کنید. مثلاً از باز سازی اصلاح ساحه قلعه اختیارالدین شروع کنید. پسان تر گام به گام نظر به امکانات مالی دولت کار این پلان دنبال شود. رئیس دولت با این تشویق - مشعل فروزنده در دست گذاشت .

به دفتر آمدم. بی درنگ در طرح نقشه ی پیرامون قلعه اختیارالدین شروع کردم. در این ساحه آثار معماری تاریخی جالبی وجود دارد. گفته می شود که نخستین بنای شهر هرات همین جا و توسط شمیران پادشاه هرات که در یک دوره از تاریخ اسطوره بوده است. با گذشت زمان ارگ یا بالاحصار هرات به تدریج تخریب شده رفت که بعدها از آن به عنوان یک قلعه نظامی استفاده می شد و به این جهت به فرقه هرات مربوط بود.

مقابل دروازه ورودی قلعه حوض ملک یکی از ابدات تاریخی و سالم اگرچه فراموش شده و در کنار آن مسجد بسیار زیبایی که نیز نمای آن در غبار نامهربانی ابنای زمان سخت فقیرانه می نمود، موقعیت دارد. در سمت جنوب قلعه عمارت خرقة شریف(2) نسبتاً خوب نگهداری می شود که توسط متولیان محافظت میشود. در سمت شرق قطار دوکان های چینی فروشی و کمی دور تر قلعه اختیارالدین در بین پارک مسجد سلجوقیان مورد استفاده قرار دارد. مطابق طرح من در امتداد عمارت خرقة شریف یک رسته ساختمان های یک طبقه، با در نظر داشت معماری سبک دوره تیموریان هرات چون شاهرخ میرزا و سلطان حسین بایقرا در استفاده از مواد محلی خشت و گچ، مکان هایی برای فروشگاه ها، دستگاه ها و نمایشگاه های تولیدات و فرآوردهای صنایع دستی هرات باید ساخته می شد. هرات از لحاظ تولید صنایع دستی از میراث پر بار تاریخی و قدیمی برخوردار است. در هرات با بهره برداری از تولید ابریشم، صنعت نختابی و پارچه بافی اعم از نخی، ابریشمی، پشمی، کرک، دستمال، شال، مندیل، کرباس، تافته، چادرشب، گل دوزی و غیره. صنایع چرمگری یا دباغی، صنایع دستی کلالی، زرگری، مسگری، ریخته گری، گدازگری، خیش ریزی، کفاشی، قالی بافی، نمد مالی، نقاشی، میناتوری، کاشی سازی، سنگ تراشی، حکاکی، تولید فرآورده های شیشه یی و غیره از این قبیل همیشه جاذبه داشته است. یک بخش دیگر فرهنگ قدیمی مردم هرات که همیشه زنده و خواستنی است؛ خوراک ها و غذاهای هرات است که انواع گوناگون دارد و مورد توجه اهالی هرات، مردم افغانستان و جهانگردان قرار می گیرد. تمام اینها در این مجموعه بایست تجلی می یافت و یک جاذبه ارزشمند توریستی را در این فضای قدیمی و تاریخی ایجاد می کرد- پلان مذکور را بعد از طرح جهت تطبیق به هرات فرستادم.

سی سال بعد باری به هرات رفته بودم. با برادرم زنده یاد حاجی جمعه گل غیرت از جاده شرقی قلعه اختیارالدین عبور می کردیم که دوست خود انجینر رشید محتسب زاده رئیس شهرسازی هرات را دیدم. پس از احوال پرسی گفتم، این جا چه می کنی؟
لوله کاغذ کاک را باز کرد و گفت:

- دارم نقشه تو را تطبیق می کنم. آن را گشود - در سرلوحه آن تحریر شده بود:
(طرح: انجنیر غلام سخی غیرت- عقرب ۱۳۵۳)

بلی هموطن طرحی که باید تا اواخر دهه پنجاه هجری خورشیدی به پایه اکمال میرسید، در اثر حوادث ناخوشایند روزگار سی سال دیگر در راه ماند و چه بسا که هنوز هم کاملاً تطبیق نشده است.

سردار شهید - مزارت نور باران باد!

ادامه دارد

1- ناحیه یا گذری در مرکز شهر هرات
2- هرچند خرقة مبارک شهر قندهار بسیار مشهور است، اما ساختمانهای تاریخی دیگر هم در گوشه و کنار کشور وجود دارد که با در نظر داشت گذاشتن جامه حضرت محمد مصطفی (ص) طور دایم و یا مؤقت در آن محل بنام خرقة مبارکه مهشور و معروف شده اند. چنین محلات بر علاوه در ولایت هرات در ولایت های بدخشان و جوزجان نیز وجود دارد.